

KYY:n lausunto Kirkkonummen kunnan luonnon monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelman (LUMO-ohjelman) luonnoksesta

Toimintaohjelmaan sisällytettävät tavoitteet ja toimenpiteet

Lumo-ohjelma on tärkeä tiekartta kohti tulevaisuutta. Kuntastrategiassakin nähdään suunnanmuutoksen välttämättömyys suhteessa luonnon monimuotoisuuteen: *”Toimimme aktiivisesti ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi ja vaalimme luonnon monimuotoisuutta”*. Lumo-ohjelma menestyksellinen toteutuminen edellyttää, etteivät muut kunnan toiminnat ole ristiriidassa sen kanssa. Tarvitaan riittävä resurssointi, mutta sitäkin tärkeämpää on nostaa kaikkien ymmärrystä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen välttämättömyydestä.

LUMO-ohjausryhmä, LUMO-koordinaattori ja jatkotyöskentely (toimenpiteet 4.1. ja 5.2.)

LUMO-ohjelman toteuttamisen ohjaamisella ja valvonnalla on suurempi merkitys työn onnistumiselle kuin millään muilla yksittäisillä toimenpiteellä. Koska monimuotoisuustyö kattaa kaiken kunnan toiminnan, LUMO-työryhmän tulee raportoida suoraan kunnanhallitukselle kuten ilmastotyöstäkin raportoidaan. 5 luvun painoarvoa olisi hyvä nostaa ja sisällyttää siihen myös työntekijöiden ja luottamushenkilöiden koulutustarve.

Tärkeimmän lisäksi luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta seuraa myös rahallista hyötyä kuntaan. Ongelmana on, että monimuotoisuuden rahallinen hyöty on usein laskennallista ja tulee ainakin eri budjetin kohtaan kuin monimuotoisuudelle haitallisen toiminnan rahavirrat, esimerkiksi mielenterveyshyödyt tai päiväkotien ja koulujen ulkoilu- ja opetusmetsät vs. kantorahatulot. Ehdotettu LUMO-työryhmän koostumus edustaa toimialoja, joille ei ole juuri suoranaista haittaa monimuotoisuuden vähenemisestä.

LUMO-työryhmässä, joka ohjaa työtä tarvitaan osaamista monimuotoisuudesta useista näkökumista, ainakin

- biologisesta
- fyysisen- ja psyykkisenterveyden
- varhaiskasvatuksen
- opetuksen ja koulujen
- aluesuunnittelun
- toimenpiteiden teknisen toteuttamisen
- alueiden hoidon
- viestinnän
- liikunnan ja ulkoilun
- talouden

Suurimpaan osaan näistä löytyy osaaja kunnan työntekijöistä. Parhaan tuloksen saavuttamiseksi työryhmässä on tarpeen olla hyvinvointialueelta luonnon terveysvaikutuksia työssään hyödyntävä jäsen. Lisää osaamista on saatavissa kunnassa toimivista ja jo LUMO-työhön osallistuneista yhdistyksistä ja yrittäjistä. Kaikki toimialat ovat joutuneet painimaan talousasioissa, niin voitane katsoa, ettei työryhmä tarvitse omaa talousosaajaa.

Saattaa olla tarpeen, että LUMO-työryhmällä on erikseen toimeenpaneva alaryhmä/jaosto (millä nimellä nyt sitten halutaankin kutsua), jossa ovat ainakin toimenpiteiden teknisen toteuttamisen alueiden hoidon osaajat sekä LUMO-koordinaattori.

Toimenpiteiden esittämistavasta

Toimenpiteiden määrä on kiitettävä, mutta tärkeys- ja toteuttamisjärjestys sekä aikataulut jäävät hieman epäselviksi. Kun on kirjoitettu esimerkiksi 2026 - 2030, tämän tarkoittanee, että noudattaminen aloitetaan 2026 ja jatkuu 2030 (ja ylikin pysyvä). Ehdotamme, että nyt olevan toimenpiteiden luettelemisen lisäksi tehdään taulukko, johon

- yksilöidään selkeämmin mitkä menettelytavat (tai niiden osat) ovat minkäkin yksikön vastuulla
- toimenpiteiden ja menettelytapojen aloittamisvuodet, tämä selkeyttää menettelytapojen toteutusaikataulujen ymmärtämistä
- päätösvuosi ainoastaan, mikäli toimenpide on kertaluontoinen kuten kartoitus, jolloin voidaan yksilöintiä jatkaa myös alemmalle tasolle. Esimerkiksi 1.3. arvokkaiden luontokohteiden kartoitus voidaan saada valmiiksi METSO-arvojen (luokkien) ja luontotyyppien osalta vuoden 2025 loppuun mennessä. Mutta tiedon lisääntyessä ja luontoarvojen arvotusta on tarpeen tarkistaa 10-15 vuoden välein, vähintään potentiaalisiksi todetuilla alueilla. Toisaalta joidenkin eliöryhmien, jopa yksittäisten lajien kartoitus voi olla tarpeen biotooppitason kartoituksen lisäksi. Joten merkitään aloitus 2025, ensimmäiset toimenpiteet valmiita 2025; 2026 alkaen eri eliöryhmien kartoitusta
- vastuut toimenpiteistä näkyvät toimialoittain, päävastuullinen toimiala aina nimettynä

Tehdään 2 taulukkoa, joista ensimmäisessä ryhmittely kuten tässä luonnoksessa, toisessa toimialoittain, jotta nähdään helposti mistä kukin on ensisijaisesti vastuussa.

Toimenpiteistä

Toimenpide-ehdotukset ovat tarpeellisia ja kannatettavia. Tässä pienempiä ja suurempia toimenpidekohtaisia parannus ehdotuksia ja huomioita, nämä eivät ole kattavia ja toteuttamisvuosien osalta viittaamme siihen mitä esitämme kohdassa "Toimenpiteiden esittämistavasta".

1.4. Lisätään menettelytapoihin

- Tehdään kartta- ja ilmakuvatarkastelu sijaintinsa takia merkittävistä ennallistettavista/ennallistumaan jätettävistä alueista, joiden luonnontila voi olla rajustikin muuttunut. Näin on mahdollista saada aikaiseksi pitkällä aikavälillä suurempia luontokokonaisuuksia.

- Hyödynnetään luontoharrastajilta ja -järjestöjen tietoja, kun mietitään ennallistettaviksi soveltuvia alueita ja niiden kiireellisyysjärjestystä sekä käytännön toteuttamisen vaikeusastetta ja mahdollista kiinnostusta osallistua talkoisiin.

2.1. Muutetaan menettelytapaa

- Selvitetään muiden kunnan omistamilla alueilla olevien arvokkaiden luontokohteiden perustamista luonnonsuojelualueiksi, ja valitaan niistä soveltuvimmat kohteet suojeltaviksi. → pyritään saamaan kunnalle korvaukset näiden suojelusta Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSÖ) puitteissa.

Lisätään menettelytapoihin

- Selvitetään kunnan omistamilla alueilla olevien suojelualueiden (myös yksityisten ja valtion suojelualueiden) suojavyöhykkeiden ja suojelualueita täydentävien ennallistamisalueiden sijainti ja suojelumahdollisuudet 2025-2026.
- Hyödynnetään KYYn kokoamaa aineistoa kunnan omistamista arvometsistä metsätalouskuvioittain merkittynä
https://docs.google.com/spreadsheets/d/1JzBwLJL5unn_MBNUBMvfYHJB2Xx77iLD/edit?usp=sharing&oid=108855336170036850314&rtpof=true&sd=true
 ja arvometsien valinnan ja laskelmien perusteet
<https://www.sll.fi/app/uploads/sites/66/2024/08/KYY-selvitti-arvometsien-sijantia-johtanto-ja-ohjeet-exelin-lukemiseen.pdf>

Lisätään aikatauluun

- Haetaan luonnonsuojelualueen perustamista kohteille, joiden suojelusta on jo neuvoteltu Uudenmaan ELY-keskuksen kanssa. Aikataulu 2025.
- Haetaan luonnonsuojelualueen perustamista uusille selvitetuille kohteille 2025, mikäli METSÖ-ohjelmalle tulee jatkokausi, niin 2026.

2.3. On tärkeä säilyttää ehdotetun mukaisena.

2.4. Lisätään ensimmäiseen menettelytapaan

- ”Jätetään tai **siirretään** [lisäys] rakennetun ympäristön viheralueilla kaadetut puut lahoamaan soveltuviin kohtiin.”

Lisätään menettelytapoihin

- Säästetään olemassa olevaa puustoa mahdollisimman paljon.
- Suunnitellaan rakennetun ympäristön viheralueet niin, että vältetään juuristo- ja runkovaurioiden aiheuttamiselta rakentamisessa ja ylläpidossa kuten aurauksessa.
- Vaalitaan niittyjä, joilla suositaan hyönteisille mieluisia kasveja hoidettujen nurmikoiden sijaan silloin, kun se on tarkoituksenmukaista.

2.6. Lisätään toiseen menettelytapaan

- Tilataan soiden ennallistamistoimet, järjestetään ennallistamistalkoot ja/[lisäys]tai avustetaan esim. yhdistyksiä ennallistamisessa.

Lisätään menettelytapoihin

- Selvitetään Helmi-rahojen hakemista seuraavalla hakukierroksella.

2.7. Lisätään menettelytapoihin

- Selvitetään Helmi-rahojen hakemista seuraavalla hakukierroksella.
- Selvitetään yhteistyömahdollisuuksia luonnonhoitoa tekevien hankkeiden kanssa, esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piirin Ketosirkka-hankkeen.

2.8. Lisätään menettelytapoihin

- Huolehditaan, ettei synny uusia virheitä kuten putkituksia, jotka estävät kalojen ja muiden vesieliöiden liikkumista tai aiheuttavat veden samentumista ym.
- Kaavoituksessa ja alemman tasoisessa suunnittelussa huolehditaan ja edistetään sitä, että luonnontilaiset vesistöosat säilyvät ja niiden kaltaisiksi ennallistettavissa olevien norojen, purojen, ojien ja lampien ennallistamiselle luodaan hyvät edellytykset.
- Kaavoituksessa ja alemman tasoisessa suunnittelussa huolehditaan, ettei luonnontilaisia, niiden kaltaisia tai niiden kaltaisiksi ennallistettavissa olevia noroja, puroja, oja tai lampia putkiteta tai käytetä hulevesialtaina muuta kuin täysin poikkeuksillisin perustein ja asianmukaisesti luvitettuina.

2.9. Muutetaan menettelytapaa

- Käsitellään hulevedet ~~mahdollisuuksien mukaan~~ luonnonmukaisin menetelmin hyödyntämällä alueen kosteikkoja, uomia, painanteita ja vesistöjä **ellei ole pakottavaa syytä käyttää teknisiä menetelmiä** [lisäys].

2.10. Lisätään menettelytapoihin

- Selvitetään Helmi-rahojen hakemista seuraavalla hakukierroksella.
- Selvitetään yhteistyömahdollisuuksia luonnonhoitoa tekevien hankkeiden kanssa esimerkiksi Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piirin Ketosirkka-hankkeen.

2.11. Lisätään menettelytapoihin

- Hyödynnetään luontoharrastajien ja -järjestöjen tietoja (SLL/KYY, Tringa, Suomen Perhostukijain seura, Suomen Sienseura, WWF, Luontoliitto, Vanamo) Näitä ja paikallisia luontoharrastajia voidaan pyytää yhteistyössä suunnittelemaan ja tekemään kartoituksia ja esittämään Kirkkonummen omia vastuulajeja ja -luontotyyppikohteita.

3.1. Aikataulu 2025-2026

3.2. Aikataulu 2026-> (toimenpiteen 3.1. jälkeen tai osittain päällekkäin)

ks. Lisäksi tarvittavia toimenpiteitä 3.5.

3.4. Täsmennys: Ekologisten verkostojen ydinalueet ~~voivat olla~~ **ovat tällä hetkellä** [lisäys] ~~ainakin~~ osittain sellaisia, että ekologisten verkostojen toimivuus **on kärsinyt ja** [lisäys] kärsii huomattavasti.

Päävastuussa myös Kaavoitus.

4.1. Ks. 1 ”LUMO-ohjausryhmä, LUMO-koordinaattori ja jatkotyöskentely (toimenpiteet 4.1. ja 5.2.)”

4.2. Erittäin tärkeä!

Lisätään menettelytapoihin:

LUMO-ohjelman toteutumista **ja haasteita** [lisäys] esitellään LUMO-infoissa, joita laitetaan kunnan verkkosivuille ja muihin tiedotuskanaviin sekä esim. kunnantalon ala-aulaan.

4.4. Päävastuu: **LUMO-työryhmä ja** [lisäys] kunnan kaikki yksiköt

Aikataulu: 2025 kartoitettu kaikkien koulutustarpeet
koulutus 2025->

4.3. Aikataulu: 2025 liittyminen Luontoviisaat kunnat -verkostoon toimita verkostossa 2025->

4.5. Aikataulu: 2025 tarkistuslistojen valmistumien 2025 -> tarkistuslistojen kehittäminen ja pitäminen ajan tasalla

4.7. Lisätään menettelytapoihin

- Ennen, kun hankittavan maan tai vesistön käyttötarkoituksesta päätetään, selvitetään alueen luontoarvot ja osoitetaan suojelun arvoiset osat suojeluun kuten toimenpiteessä 2.1.

4.9. Lisätään menettelytapoihin

- Kannustetaan erilaisia matkailu- ja virkistystoimijoita ottamaan toiminnassaan luonnon monimuotoisuuteen ja sen välttämättömyyteen perehdyttämisen yhdeksi lähtökohdaksi.

4.10. Erittäin tärkeää! Päiväkotien pihat näyttävät tehdyn 'kaada, jyrää, pinnoita, kalusta' menetelmällä. Lisäksi ne näyttävät turhan pieniltä kestäväseen kulutusta. Liika kuluminen näkyy myös päiväkotien käyttämissä metsissä, eli varttuneita metsiä tarvitaan päiväkotien käyttöön enemmän. Kaikilla päiväkodeilla on (ainakin ollut) Vihreä lippu.

Muutetaan tai täydennetään menettelytapaa

- Päiväkotien ja koulujen läheisyydessä säilytetään ~~metsiä~~ **metsät** [muutos], jotka sopivat lasten ja nuorten opetukseen, kasvatukseen ja virkistykseen.
- Järjestetään LUMO-kampanja, jossa jokainen Kirkkonummen päiväkotia ja koulu suunnittelee **Vihreän lipun vaikuttavimpien ympäristötekojen listan avulla** <https://vihrealippu.fi/vaikuttavimmat-ymparistoteot/> [lisäys] itse lasten kanssa luonnon monimuotoisuutta tukevaa toimintaa (esim. pönttötalkoot, vieraslajitalkoot, niityttäminen). Samalla opetellaan yhdessä luonnon arvoja, toimintatapoja ja lajintuntemusta.

5.1. Tärkeää!

5.2. Tärkeää! Tarvitaan monenlaista osaamista omaava koordinaattori 100% työajalla. Jotta LUMO-työ pääsee reippaasti alkuun on LUMO-koordinaattorin tarpeen aloittaa vuonna 2025. Esimerkiksi "luonto-tinderin" (5.3.) lisäksi toimenpide 5.4. tarvitsee toteutuakseen LUMO-koordinaattorin panosta.
Aikataulu: 2025 jatkuva.

Lisäksi tarvittavia toimenpiteitä

Voidaan tehdä laajentamalla toimenpiteitä 4.2. ja 4.4. kaikkia kunnan työntekijöitä koskevaksi ja/tai lisäämällä lukuun 5 kunnan toimijoiden osalta, ja toimenpiteeksi 4.11 muiden kuntalaisten osalta.

Kunnan työntekijöitä, luottamushenkilöitä ja muita kuntalaisia on tarpeen perehdyttää luonnon monimuotoisuuteen välttämättömänä osana ihmisten terveyttä ja taloudellisen toiminnan edellytyksiä. Esimerkiksi pölyttävien hyönteisten tarpeisiin metsien lahopuusta ja pihojen mesi- ja siitepölykasveista, ettei kukaan enää luulisi suuria marjasatoja saatavan metsiä harventamalla, sekä olevat ja tulevat lahopuut poistamalla. Yhteistyötä kannattaa tehdä esimerkiksi alkavan Priodiversity LIFE -hankkeen kanssa <https://www.metsa.fi/projekti/priodiversity/> . SLL on yksi toimija hankkeessa ja siellä aloittaa ympäristökasvattaja, jonka tehtävänä on pölyttjäkasvatuksen levittäminen aikuisille.

Vaalien jälkeen kuntapäätäjille järjestettävään koulutukseen tulee sisällyttää perustiedot LUMO-ohjelmasta ja sen välttämättömydestä.

3.5. Rakentamisen kompensatio suojelualueita perustamalla

Luodaan toimintatapa, jossa uutta kaavoittamista ja rakentamista kompensoidaan lisäämällä luonnon monimuotoisuutta muualla. Tämä ei saa tarkoittaa kaavoitettavien alueiden luonnon vähäisempää huomioon ottamista, vaan tällä on tarkoitus kompensoida luontoalueiden laaja-alaisuuden ja kytkeytyneisyyden vääjäämätöntä heikkenemistä kaiken rakentamisen seurauksena. Kunnan kaavoitusmonopoli ja maankäytösopimukset mahdollistavat sen, että kunta voi yksipuolisesti päättää tällaisista toimista. Malli voisi olla esimerkiksi sellainen, että uusien kaavojen A-alueiden ja teiden ym. alle jäävien alueiden pinta-alan verran suojellaan samantasoista luontoa paikassa, jossa suojelu tukee tunnetun monimuotoisuuden säilymistä. Mikäli kompensointiin käytettävä alue on monimuotoisuus- (ja hiilensidonta)arvoiltaan huonompaa kuin rakennettavaksi päätyvä alue suojellaan suurempi pinta-ala, jonkun sovittavan kertoimen mukaan. Tällöin on erityisen tärkeää, että uuden suojeltavan alueen sijainti tukee monimuotoisuutta pitkällä aikavälillä. Kaavan VL-alueita ei huomoitaisi ollenkaan ja kaavan SL-alueet voitaisiin laskea hyväksi kompensointiin. Mallin tekeminen 2025, päävastuu Kaavoitus.

5.6. Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa

Erityisesti masennuksen, kakkostyyppin diabeteksen ja astman torjunnassa luonto on tärkeä. Lähiluonnon vähentäminen nostaa tutkimuksen mukaan näiden sairauksien kustannuksia. On myös tutkittu, että monimuotoinen tai vanha puustoinen metsä on terveysvaikutuksiltaan parasta. Näin monimuotoinen luonto tuo kunnalle suuria säästöjä terveysmenoihin. Esimerkiksi <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/555356>. Yhteistyö ja tiedonkulku molempiin suuntiin hyvinvointialueen kanssa on tarpeen. Yhteistyö hyvinvointialueen kanssa toimenpiteeksi 5.6. Menettelytapoina ainakin

- ”luontoliikuntaresepteille” parhaiten sopivien kohteiden tunnistaminen (2025-2026) ja niiden pysyvä turvaaminen sekä monimuotoisuuden lisäämismahdollisuudet näillä kohteilla
- ”luontoliikuntaresepteille” parhaiten sopivien kohteiden monimuotoisuuden lisääminen näillä kohteilla (2026->)

- esteettömät ja vähäesteisten luontokohteiden tunnistaminen (KYY:ssä tarkoitus myös tehdä tätä työtä) (2025) sekä monimuotoisuuden lisäämismahdollisuudet näillä kohteilla (2025-2026)
- esteettömien ja vähäesteisten luontokohteiden liikkumisesteiden vähentäminen ja monimuotoisuuden lisääminen näillä kohteilla (2026->)

Kirkkonummi tarvitsee vahvan LUMO-ohjelman, jota toteuttamalla turvataan ja vahvistetaan Kirkkonummen kunnan luonnon monimuotoisuutta ja vetovoimaisuutta sekä edistetään luonnon ja kuntalaisten hyvinvointia.

Kirkkonummella 30.10.2024

Kirkkonummen ympäristöyhdistys ry

Laura Räsänen
puheenjohtaja

Riitta Hukkanen
sihteeri



Morsiusmäen suojelematonta kunnan omistamaa metsää Veklahdessa. Kuva Laura Räsänen